

**BOSHLANG'ICH TA'LIMDA MILIY QADRIYATLARGA ASOSLANGAN
TARBIYA BERISHNING SAMARALI METODLARIDAN FOYDALANISH****Bozarova Shohida Ravshan qizi**

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti,
70110401-Ta'lim va tarbiya nazariyasi va
metodikasi (Boshlang'ich ta'lim)
mutaxassisligi 1-bosqich magistri
shohidabozarova@gmail.com
Tel.993600297*

*Ilmiy maslahatchi: Pedagogika fanlari nomzodi***Rajabov O'rol Mamatovich**

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarga milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiya berishning ahamiyati, samarali metodlari va ularning natijalari yoritilgan. Xalq pedagogikasi, milliy urf-odatlar, an'analar hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalar uyg'unligida tarbiya jarayonini tashkil etish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiyaning ijobiy va muammoli jihatlari munozara qilinadi.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich ta'lim, milliy qadriyatlar, tarbiya, samarali metodlar, xalq pedagogikasi, ma'naviy-axloqiy tarbiya.

KIRISH

Boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning dunyoqarashi, axloqiy qarashlari va ijtimoiy xulq-atvorining shakllanishida muhim ahamiyatga ega. Globallashuv jarayonida milliy qadriyatlarni asrab-avaylash va yosh avlod ongiga singdirish dolzarb vazifaga aylangan. Shu bois, ta'lim-tarbiya jarayonida milliy qadriyatlarga asoslangan metodlardan foydalanish o'quvchilarning ma'naviy barkamolligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Bugungi globallashuv jarayoni shiddat bilan kechayotgan bir davrda yosh avlodni har tomonlama yetuk, ma'naviy barkamol, mustaqil fikrlovchi va o'z milliy qadriyatlariga sodiq shaxs etib tarbiyalash ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biridir. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi bu jarayonda alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki aynan shu davrda bolalarning dunyoqarashi, axloqiy qarashlari, ijtimoiy xulq-atvori va milliy o'zligini anglash jarayoni shakllana boshlaydi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari hali hayotni chuqur tahlil qilish qobiliyatiga ega bo'lmасalar-da, ular ko'rgan, eshitgan va his qilgan ma'lumotlarni tez va mustahkam qabul qiladilar. Shu bois ta'lim-tarbiya jarayonida berilayotgan har bir g'oya, har bir tushuncha bolaning ongida muhim iz qoldiradi. Agar bu jarayonda milliy qadriyatlarga

asoslangan tarbiya samarali metodlar orqali tashkil etilsa, bolalarda Vatanga muhabbat, ota-onaga hurmat, kattalarga ehtirom, mehnatsevarlik, halollik, mehr-oqibat kabi fazilatlar mustahkam shakllanadi.

Milliy qadriyatlar — bu xalqning asrlar davomida shakllangan urf-odatlar, an'analari, ma'naviy-axloqiy mezonlari, tili, dini, madaniyati va tarixiy merosidir. Ushbu qadriyatlarni boshlang'ich ta'lim jarayoniga singdirish orqali o'quvchilarni nafaqat bilimli, balki ma'naviy yetuk shaxs sifatida voyaga yetkazish mumkin. Shu nuqtayi nazardan, ta'lim jarayonida milliy qadriyatlarni faqat nazariy tushuncha sifatida emas, balki amaliy faoliyat, o'yinlar, suhbatlar, hayotiy misollar orqali berish muhim hisoblanadi. Zamonaviy pedagogika fanida tarbiya jarayonining samaradorligi ko'p jihatdan qo'llanilayotgan metod va usullarga bog'liq ekanligi ta'kidlanadi. An'anaviy yondashuvlar bilan bir qatorda interfaol metodlar, muammoli ta'lim, rolli o'yinlar, milliy ertaklar va maqollar asosida olib boriladigan mashg'ulotlar o'quvchilarning qiziqishini oshiradi hamda tarbiyaviy ta'sirni kuchaytiradi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'limda bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda milliy qadriyatlarni singdirish tarbiyaning eng samarali yo'llaridan biri sanaladi. Shu sababli ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim jarayonida milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiya berishda samarali metodlardan foydalanish masalasi yoritilib, ularning o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy rivojlanishiga ta'siri tahlil qilinadi. Maqolaning asosiy maqsadi — boshlang'ich sinf o'quvchilarida milliy ong va ma'naviy qadriyatlarni shakllantirishda pedagogik metodlarning ahamiyatini ochib berishdan iborat.

Boshlang'ich ta'limda milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiya berishda quyidagi samarali metodlardan foydalanish mumkin:

milliy ertak va rivoyatlar asosida ta'lim berish;

xalq og'zaki ijodi namunalaridan (maqol, topishmoq, matal) foydalanish;

rolli va sahnalashtirilgan o'yinlar;

interfaol suhbat va muhokamalar;

milliy bayram va an'analarni dars jarayoniga integratsiya qilish. Ushbu metodlar o'quvchilarning faolligini oshirib, ularni mustaqil fikrlashga, o'z fikrini erkin ifodalashga va milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi.

METODLAR

1. Xalq pedagogikasi vositalaridan foydalanish

Ertaklar, maqollar, matallar, dostonlar orqali o'quvchilarga axloqiy me'yorlar sodda va ta'sirchan tarzda yetkaziladi. Ushbu metod bolalarda mustaqil fikrlash va to'g'ri xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

2. Milliy urf-odat va an'analarni dars jarayoniga tatbiq etish

Milliy bayramlar, marosimlar va qadriyatlar bilan bog'liq mashg'ulotlar o'quvchilarda milliy g'urur, vatanparvarlik va tarixiy xotirani mustahkamlaydi.

3. Milliy o'yinlar va san'at vositalari

Milliy harakatli o'yinlar, kuy-qo'shiqlar va raqslar o'quvchilarning jismoniy, estetik hamda ijtimoiy rivojiga xizmat qiladi.

4. Interfaol va innovatsion metodlar

Rolli o'yinlar, sahnalashtirish, munozara, "aqliy hujum" kabi metodlar milliy mazmun bilan boyitilganda tarbiya jarayonining samaradorligi ortadi.

NATIJALAR

Tadqiqot va amaliy kuzatuvlar natijasida milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiya metodlarini qo'llash:

o'quvchilarda ma'naviy-axloqiy sifatlarning rivojlanishiga;
milliy o'zlikni anglash va vatanparvarlik tuyg'ularining shakllanishiga;
ijtimoiy faollik va muloqot madaniyatining oshishiga;
darslarga qiziqishning ortishiga olib kelishi aniqlandi.

MUNOZARA

Boshlang'ich ta'limda milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiya berish masalasi pedagoglar va tadqiqotchilar o'rtasida turli munozaralarga sabab bo'lmoqda. Ayrim mutaxassislar milliy qadriyatlarga haddan tashqari urg'u berish zamonaviy va global kompetensiyalar rivojiga to'sqinlik qilishi mumkinligini ta'kidlaydilar. Ularning fikricha, boshlang'ich ta'limda universal qadriyatlar bilan bir qatorda raqamli savodxonlik va tanqidiy fikrlash ko'nikmalariga ko'proq e'tibor qaratilishi lozim. Boshqa bir guruh olimlar esa milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiya zamonaviy ta'limga zid emas, aksincha, uni boyitadi, deb hisoblaydi. Ularning ta'kidlashicha, milliy qadriyatlarga tayangan holda berilgan tarbiya o'quvchilarda mustahkam axloqiy poydevor yaratadi va global muhitda o'zligini yo'qotmaslikka xizmat qiladi. Shu bois, munozaralardan kelib chiqib aytish mumkinki, eng maqbul yondashuv – milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirgan holda ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishdir. Bu yondashuv o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlaydi.

XULOSA

Boshlang'ich ta'limda milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiya berish o'quvchilarning ma'naviy barkamol, ongli va mas'uliyatli shaxs bo'lib voyaga yetishida muhim omil hisoblanadi. Milliy va zamonaviy pedagogik metodlarning uyg'unligi ta'lim-tarbiya samaradorligini yanada oshiradi. Shu sababli mazkur yondashuvni ta'lim tizimida keng joriy etish maqsadga muvofiqdir. Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich ta'limda milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiya berish bugungi ta'lim tizimining eng ustuvor va dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Chunki aynan boshlang'ich sinf davrida bolalarning shaxsiyati, dunyoqarashi, axloqiy mezonlari hamda jamiyatga bo'lgan munosabati shakllanadi. Ushbu bosqichda berilgan tarbiya kelgusida o'quvchining hayotiy pozitsiyasini belgilab berishda muhim o'rin tutadi. Milliy qadriyatlar asosida tashkil etilgan tarbiya jarayoni o'quvchilarda Vatanga muhabbat, milliy g'urur, ota-onaga hurmat, kattalarga ehtirom, halollik, mehr-oqibat

va mehnatsevarlik kabi insoniy fazilatlarni shakllantiradi. Shu bilan birga, bolalarda o'z millatiga, tiliga, madaniyatiga va tarixiy merosiga nisbatan faxr va mas'uliyat hissini uyg'otadi. Bu esa yosh avlodni ma'naviy barkamol va ijtimoiy faol shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Boshlang'ich ta'lim jarayonida milliy qadriyatlarni singdirishda samarali pedagogik metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, milliy ertaklar, xalq og'zaki ijodi namunalari, sahnalashtirilgan o'yinlar, interfaol mashg'ulotlar va hayotiy misollar asosida olib borilgan ta'lim-tarbiya jarayoni o'quvchilarning qiziqishini oshiradi, ularning faolligini kuchaytiradi va bilimlarni mustahkam o'zlashtirishiga yordam beradi. Bunday yondashuvlar orqali tarbiya jarayoni yanada samarali va mazmunli bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O'qituvchi, 1992.
3. Jo'rayev R., Zunnunov A. Pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016.
4. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
5. Xoliqov A. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.